

בס"ד, כ"ד אלול התשפ"ה

זבחים ג' – הוכחת פסול 'גט סתם' ועקרון ה'מינו' שפוסל בקודשים, גיטין וטומאה

שאלות:

1. הדיין הכין גט עבור לקוח בשם 'דני כהן', אך הלקוח התחרט ברגע האחרון. האם הדיין יכול להשתמש באותו גט עבור לקוח חדש ששמו גם כן 'דני כהן'?

המשך החיפוש אחר מקור לדין 'גט סתם' פסול'

הגמרא ממשיכה את הדיון מהדף הקודם, ומנסה לבסס את ההנחה שגט שנכתב 'סתם' (ללא כוונה לאישה מסוימת) הוא פסול. היא בוחנת מספר הוכחות אפשריות ממשניות במסכת גיטין, ודוחה אותן בזו אחר זו:

- **ניסיון דחוי א':** המקרה של אדם שכתב גט לאשתו והתחרט (ונמלך), ובא אדם אחר בעל שמות זהים ורצה להשתמש בגט. הגמרא דוחה את ההוכחה, מכיוון שיתכן שהגט הזה פסול לא משום שהוא 'סתם', אלא להפך – משום שהוא כבר "הוקצה" (אינתיק ליה) באופן ספציפי לגירושין של האישה הראשונה.
- **ניסיון דחוי ב':** המקרה של אדם עם שתי נשים בעלות שם זהה, שכתב גט כדי לגרש את הגדולה, ונאמר שאינו יכול להשתמש בו כדי לגרש את הקטנה. גם הוכחה זו נדחית מאותה סיבה – הגט כבר הוקצה לאישה הגדולה.
- **ניסיון דחוי ג':** המקרה שבו אדם אומר לסופר (לבלר) לכתוב לו גט, ואומר "ולאיזה שארצה אגרש". גט כזה פסול. הגמרא דוחה גם זאת, מכיוון שהבעיה כאן היא אחרת – "אין ברירה", כלומר, לא ניתן להחיל את הגירושין למפרע על אישה שלא נבחרה בשעת הכתיבה.
- **ההוכחה:** בסוף, ממשנה שאומרת שמי שמכין טופסי גיטין מוכנים מראש, צריך להשאיר מקום ריק עבור שם האיש, האישה, העדים והזמן. רש"י מסביר שהסיבה לכך היא, שזהו עיקר הגוף של הגט. **רב יהודה** בשם **שמואל** מוסיף, שצריך להשאיר מקום ריק גם למשפט "הרי את מותרת לכל אדם". מכאן משמע שעיקר הגט צריך להיכתב לשם אישה מסוימת, וגט שנכתב 'סתם' – פסול.

2. יוסי שחט קורבן חטאת, אבל חשב שזה קורבן עולה. חברו טוען שהקורבן פסול. האם יש הבדל אם היה חושב בטעות שמדובר בסתם בשר חולין?

הסתירה השנייה של רבא: הכלל 'דבר שהוא מינו פוסל בו'

רבינא ממשיך לספר ל**רב פפא** על קושיות נוספות שהעלה **רבא** בשיעור של אתמול, שהוא לא נכח בו.

- **רב יהודה** אומר בשם **רב** (בדף מ"ו לקמן) שחטאת שנשחטה לשם עולה – פסולה. אבל חטאת שנשחטה לשם חולין (בהמה שאינה קורבן) – כשרה. הסיבה היא: שדבר שהוא "מינו" של הקורבן (כלומר, קורבן אחר) – "מחריב בו" ופוסל אותו. אבל דבר ש"אינו מינו" (כמו חולין) – אינו פוסל אותו.

○ **הסתירה (מדיני גיטין):** בגט, הדין הוא שגם אם נכתב שלא לשם אישה יהודייה אלא לשם גויה – הוא עדיין פסול. והרי גויה אינה "בת גירושין" ולכן היא "לא מינה" של אישה יהודייה. אם כן, מדוע כוונה שאינה מהמין פוסלת את הגט?

○ **התירוץ של רבא:** יש לחלק בין המקרים. בגט, גם אם נתעלם מהכוונה הפסולה (לשם הגויה), ונניח שהגויה לא פוסלת כי היא אינה 'מינה', נשארנו עם גט "סתם", וכבר קבענו שגט סתם פסול. בקורבנות, לעומת זאת, אם נתעלם מהכוונה לחולין (שהיא חסרת משמעות), נשארנו עם קורבן "סתם", וכבר קבענו שקורבן "סתם" כשר.

3. איתי הכניס כד מתכת לתנור חרס גדול שהיה בו שרץ, להגן על פירות שהיו בתוך הכד. האם כד המתכת יכול להגן על הפירות מפני הטומאה?

הסתירה השלישית של רבא: 'דבר שאינו מינו' בקודשים מול דיני טומאה

רבא מקשה סתירה נוספת על אותו עיקרון. של **רב** שרק דבר שהוא "מינו" של הקורבן פוסל אותו. מבריייתא שעוסקת בדיני טומאת כלי חרס, על הפסוק "**כֹּל אֲשֶׁר בְּתוֹכוֹ יִטְמָא**", נאמר שכלי המונח בתוך כלי חרס אחר חוצץ בפני הטומאה ("תוכו ולא תוך תוכו"). הבריייתא מוסיפה שאפילו "כלי שטף" (כלי מתכת או עץ) חוצץ. והרי "כלי שטף" אינו מינו של כלי חרס, ובכל זאת הוא משפיע עליו ("מחריב בו") וחוצץ בפני הטומאה.

מהלך התירוץ והדין:

- הגמרא מתרצת שחולין כלפי קודשים נחשבים כדבר שונה לחלוטין, כמו **מחיצה** (למשל, כוורת שבורה) בתוך **תנור**, שאינה מועילה כלל. לעומת זאת, כלי שטף וכלי חרס הם שניהם "כלים" ולכן נחשבים "מינו" במידה מסוימת.
- **התירוץ** הזה לא מתאים לדעת **רבי אליעזר** סובר שמחיצה כן חוצצת בתנור, והוא לומד את זה בקל וחומר: אם מחיצה מצילה באוהל המת (טומאה חמורה), כל שכן שתציל בתנור מטומאת שרץ (טומאה קלה). **חכמים** דוחים את הקל וחומר, וטוענים שהדין באוהל הוא דין מיוחד בחלוקת אוהלים, אך בתוך כלי, רק כלי אחר יכול לחצוץ.
- לפי **רבי אליעזר**, נשארנו עם סתירה על הדין של **רב**, כי גם מחיצה שהיא "לא מינו" של התנור, יכולה להשפיע עליו ולחצוץ בפני הטומאה.
- לכן הגמרא מגיעה למסקנה שלעניין שינוי בקורבן, טעמו של **רב** אינו מבוסס על סברה הגיונית, אלא על דרשה של **רבי אלעזר** מהפסוק "**וְלֹא יַחַלְלוּ אֶת קִדְשֵׁי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל**". מהפסוק לומדים שרק "קודשים מחללין קודשים", אבל "אין חולין מחללין קודשים". גזירת כתוב זו אינה מאפשרת לדון בקל וחומר הפוך (שכמו שקודשים פוסלים, קל וחומר שחולין יפסלו). ולכן בקודשים גם **רבי אליעזר** יסכים עם **רב**.
- הגמרא שואלת, אם כן, מדוע גזירת הכתוב "**תוכו**" לא תפריך באותו אופן את הקל וחומר של **רבי אליעזר** שלומד שמחיצה חוצצת בתנור? הגמרא מתרצת שהפסוק "תוכו" נדרש לדין אחר: ללמד על אוכלים שעטופים בטיט והוכנסו לאוויר התנור. למרות שהם מוגנים ממגע ישיר, הם עדיין נטמאים כי הם בחלל התנור. לכן, אין פסוק פנוי שיכול להפריך את הקל וחומר של **רבי אליעזר**. **חכמים**, לעומת זאת, לא צריכים לימוד מיוחד מהפסוק, כי לדעתם ברור שציפוי טיט אינו חוצץ.

4. אריאל חייב קורבן חטאת. אם בשעת השחיטה יחשוב לכפר גם על חברו, יאיר, שגם הוא חייב חטאת, הקורבן ייפסל?

סתירות פנימיות בדברי רב ויישובן

הגמרא מציגה שתי סתירות פנימיות בדבריו של רב עצמו, המבוססות על אותו עיקרון של "מינו" ו"שאינו מינו".

הסתירה של רב יוסף בר אמי (שינוי קודש מול שינוי בעלים):

- ב"שינוי קודש" (שינוי סוג הקורבן), רב פסק שחטאת שנשחטה לשם חטאת אחרת – כשרה (למשל, חטאת על חטא של אכילת חלב שנשחטה לשם חטאת על חטא של אכילת דם). אבל אם נשחטה לשם קורבן עולה, היא פסולה. מכאן עולה שדבר שהוא "מינה" לא פוסל.
- אבל ב"שינוי בעלים" (שינוי האדם שעבורו מוקרב הקורבן), פסק רב שחטאת שנשחטה עבור אדם אחר שגם הוא חייב חטאת – פסולה. אבל אם אותו אדם חייב עולה – היא כשרה. מכאן עולה שדבר שהוא "מינה" כן פוסל.
- הגמרא מתרצת שהמקורות לשני הדינים שונים. "שינוי קודש" נלמד מהפסוק "וְשַׁחַט אֹתָהּ לְחַטָּאת", וכל עוד זה לשם חטאת כלשהי, זה כשר. "שינוי בעלים" נלמד מהפסוק "וְכִפֵּר עָלָיו", ומשמע "ולא על חברו". 'חברו' מתפרש כמי שדומה לו בצורת החיוב (שגם הוא חייב חטאת), אבל אם ה'חבר' חייב עולה, הוא לא נחשב דומה לו והפסול לא חל עליו.
- רב חביבא מקשה מדין "שינוי בעלים" (שבו דווקא "מינו" פוסל) על דין כלי שטף (שבו "שאינו מינו" כן משפיע).
- הגמרא מתרצת שהמילה "תוכו" נדרשת בארבע דרשות שונות. ההסבר לכך הוא שהמילה "תוכו" כתובה בפסוק פעמיים. בכל פעם, התורה הייתה יכולה לכתוב את המילה "תוך" (בלי ו'), והתוספת של ה-ו' מאפשרת דרישה נוספת, כך שמכל מילה נלמדות שתי הלכות. אחת מארבע הדרשות היא גזירת כתוב מיוחדת הקובעת ש"כלי שטף", למרות שאינו מינו, כן חוצץ. לכן, זהו דין מיוחד שאין ללמוד ממנו על כללים אחרים.